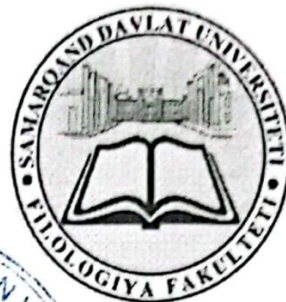

ВАЗОРАТИ ТАЪЛИМИ ОЛЙ, ФАН ВА ИННОВАТСИЯҲОИ
РЕСПУБЛИКАИ ЎЗБЕКИСТОН

ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ САМАРҚАНД
БА НОМИ ШАРОФ РАШИДОВ

Ба рўйхат гирифта шуд:

№ ДБ-60230100-3.05

« 04 » 10 соли 2024

ДАСТУРИ ТАЪЛИМЇ
аз фанни

МАТНИ КЛАССИКЇ ВА НАМУДҲОИ ОН

Соҳаи дониш:	200 000	- Соҳаи санъат ва фанҳои гуманитарӣ
Соҳаи таълим:	230 000	-Забонҳо
Равиши таълим:	60230100	-Филология ва омӯзиши забонҳо (забони тоҷикӣ)

Фан/Коди модул TF2505 (бакалавриат)		Соли хониши 2026-2027	Семестри V	ECTS-Кредитҳо 5	
Фан/ Намуди фан: Мачбури		Забони таълим Тоҷикӣ		Соатҳои дарси ҳафтаина 4	
1	Номи фан	Машғулоти аудиторӣ (соат)		Таълими мустиқил (соат)	Ҷамъи сарборӣ (соат)
	Матни классикӣ ва намудиҳои он	66		84	150

Мақсади фан (МФ)	
МФ1	I. МАЗМУНИ ФАН Мақсад аз омӯхтани фан – ба донишҷӯён омӯзонидани забони арабӣ-форсӣ, дар онҳо ташаккул додани маҳорати хаттӣ ва даҳонии нутқ мебошад. Зеро омӯзиши забонҳои арабию форсӣ донишҷӯёнро аз гузаштаи хеш огоҳ намуда, водор менамояд, ки ба таври мустиқил (чи гуфторӣ ва чи хаттӣ) бо дониши худ аз ин забонҳои қадима истифода баранд. Дар ин муддат бояд донишҷӯён малакаи ба забонҳои арабию форсӣ навиштан, хондан, сӯхбат кардан, аз манбаҳои назарӣ (фонетика, лексика, морфология ва синтаксиси забонҳои арабию форсӣ) истифода бурдан; омилҳои бой кардани таркиби луғавии худ; омӯзиш ва корбурди навҳои дастхатҳои таърихӣ, навӣ хатҳо, асарҳои нодир ва ғайраро ҳосил намоянд. Вазифаҳои фан - Вазифаи фанни мазкур, дар асоси талаботи омӯзиши забонҳои арабӣ- форсӣ, ба донишҷӯён омӯзонидани хониши матнҳои форсӣ, баён карда тавонистани мазмуни он иборат аст. Ёд додани хониши матнҳои илмӣ-техникӣ ва илмӣ-оммабобро бо мақсади пурра ва аниқ фаҳмидани ахбороти дар он мучассам (мутолааи омӯзишӣ) ва шиносӣ бо мазмуни он (мутолааи шиносӣ):

Мазмуни фан	
II. ҚИСМАТИ АСОСИИ НАЗАРӢ (машғулоти маърузавӣ)	
II.I. Ба таркиби фан мавзӯҳои мазкур дохил мешавад:	
Шакли машғулоти: маъруза (М)	
M1	Муқаддима. Асосҳои назарии фан. Дар қисмати назарии фанни мазкур соатҳо нисбатан кам ҷудо

	карда шудааст. Дар қисмати назарӣ муаллим оиди инкишофи тадриҷии хати арабиасоси забони тоҷикӣ ва ҳелҳои он маълумоти умумӣ медиҳад. Феҳрасти мавзӯҳои машғулоти назарӣ аз зерин иборат аст.
M2	Фанни «Матни классикӣ ва намудҳои он» ва аҳамияти он. Мақсад, моҳият ва хусусиятҳои он. Фарқи байни фанни “Матни классикӣ ва лексикография» аз таърихи забон ва муқаддимаи эроншиносӣ. Хусусиятҳои ба худ хоси алифбо-графикаи забони қадимаи тоҷик.
M3	Ҳарфҳои мунфасила ва махсусияти онҳо. Ҳарфҳои мунфасила: алиф, дол, зол, ре, зе, же ва вов. Шакли навишти онҳо. Бо миқдори нуктаҳо фарқ кардани онҳо. Хусусиятҳои хоси онҳо. Овозҳои гуногунро ифода кардани ҳарфҳои номбаршуда. Аломати мадда ва хусусиятҳои он.
M4	Ҳарфҳои муттасила ва махсусияти онҳо Тарзи навишти онҳо. Маълумот дар бораи ҳарфи нун ва хусусиятҳои он. Ҳарфи (йо) ва овозҳои «й», «и», «э»-ро ифода кардани он. Пайваستшавии ин ҳарф бо ҳарфҳои мунфасила ва муттасила. Хусусиятҳои асосии ин ҳарф. Чихатҳои фарқкунандаи он аз ҳарфҳои дигар. Ифодаи садонокҳо дар хати арабӣ. Хусусиятҳои ҳарфи «алиф» ва «йо» Ҳаракатҳо (аломатҳо) ва ифодаи онҳо. Забони тоҷикӣ ва ҳарфҳои хоси забони арабӣ.
M5	Садонокҳо дар хати арабии тоҷикӣ ва тарзи навишти ҳарфҳои ётбарсар бо хати арабӣ. Садонокҳо дар хати арабии тоҷикӣ. Ба воситаи ҳарфҳо ва ҳаракатҳо ифода ёфтани онҳо. Муқоисаи садонокҳои матни классикӣ ва имрӯза. Хусусиятҳои асосии ин садонокҳо. Чихатҳои фарқкунандаи он аз ҳарфҳои дигар. Ифодаи садонокҳо дар хати арабӣ. Хусусиятҳои ҳарфи «алиф» ва «йо» Ҳаракатҳо (аломатҳо) ва ифодаи онҳо. Забони тоҷикӣ ва ҳарфҳои хоси забони арабӣ. Ифодаи садонокҳо дар хати арабӣ. Хусусиятҳои ҳарфи «алиф» ва «йо» Ҳаракатҳо (аломатҳо) ва ифодаи онҳо
M6	Калимаҳои ҳамшакл. Калимаҳои ҳамшакл ва роли он дар матни классикӣ. Тарзи навишти онҳо. Шакли калимаҳо, ба ҳамдигар монанд будани онҳо, аз ҳамдигар бо миқдори нуктаҳо фарқ кардани онҳо, шаклашон якхела, вале бо ҷой ва миқдори нуктаҳо аз ҳамдигар фарқ намудани онҳо.
M7	Имлои пасоянди “ро”, баъзе пешоянду пайвандакҳо ва таркибҳо. Хусусияти пасоянди “ро”. Тарзи навишти пасоянди “ро”, дар якҷоягӣ навишта шудани пасоянди “ро”, пешояндҳо ва баъзе хусусиятҳои он. Тарзи навишти пайвандакҳои “ки”, “ҷӣ”, “балки”, “на балки”, “агарчи”, “гарчи”
M8	Имлои изофа. Хусусиятҳои ба худ хоси имлои изофа. Бо роҳҳои зерин сохта

	шудани бандаки изофа. Имлои баъзе аффиксҳои забони тоҷикӣ. Хусусиятҳои ба худ хоси баъзе имлои калимаҳои арабӣ.
M9	Тарзи навишти бандакҳои хабарӣ ва бандакҷонишинҳо Тарзи навишти бандакҳои хабарӣ ва бандакҷонишинҳо ва вазифаи онҳо дар Матни классикӣ ва лексикография. Вазифаи бандаки изофии «и», пасоянди «у», ҷонишини шахсии «у» ва пасоянди «ро»-ро иҷро намудани бандакҷонишини «ам». Ҳудуди истифодашавии бандакҷонишини «амон», «ашон». Имлои баъзе калимаҳои арабӣ. Тарзи навишти феълҳо ва ифодаи баъзе овозҳо.
M10	Имлои баъзе аффиксҳои забони тоҷикӣ Тарзи навишти пасванди «-иш» дар хати арабӣ. Пасвандҳои «-ин», «-ик», «-ук», «-чӣ», «-чун», «-истон», «-ӣ», «-гӣ», «-вӣ», «-чӣ», «-ур» ва шакли навишти онҳо, хусусияти асосии онҳо. Ду тарзи навишти пасванди «-тар»: бо калима якҷоя ва аз калима ҷудо. Пешвандҳои «бе-», «ҳам-», «дар-», «бар-», «фур-», «би-», «ме-», «ҳама-», «ҳо-» ва хусусияти онҳо. тарзи навишти онҳо. Мисолҳо навиштан
M11	Тарзи навишти шумораҳо Хусусиятҳои ба худ хоси тарзи навишти шумораҳо. Шумораҳои тоҷикӣ дар хати арабии тоҷикӣ. Тарзи дуруст навиштани шумораҳо. Роли пайвандакҳо дар шумора. Вазифаи асосии суффикси “ум” дар шумора. Роли асосии шумораҳои касрии арабӣ.
M12	Имлои баъзе ҷонишинҳо Бандакҷонишинҳо ва вазифаи онҳо дар Матни классикӣ ва лексикография. Вазифаи бандаки изофии «и», пасоянди «у», ҷонишини шахсии «у» ва пасоянди «ро»-ро иҷро намудани бандакҷонишини «ам». Ҳудуди истифодашавии бандакҷонишини «амон», «ашон». Имлои баъзе калимаҳои арабӣ. Тарзи навишти феълҳо ва ифодаи баъзе овозҳо. Агар калима бар вазнҳои файл, файлун, тафъил, мафъул, тафаъул, муфаъул, ифъол, истифъол ояд.
M13	Имлои баъзе калимаҳо Вазифаи асосии имлои баъзе калимаҳо. Роли имлои баъзе калимаҳо дар матни классикӣ. Тарзи муайян намудани калимаҳои ҳамреша. Тарзи муайян намудани калимаҳои мураккаб. Тарзи муайян намудани решаи калима.
M14	Имлои баъзе калимаҳои арабӣ Хусусиятҳои ба худ хоси имлои баъзе калимаҳои арабӣ. Хусусиятҳои ба худ хоси ҳарфҳои хоси забони арабӣ. Тарзи муайян намудани калимаҳои арабӣ. Роли имлои баъзе калимаҳои арабӣ дар матни классикӣ ва лексикология.
M15	Калимаҳои ҳамреша Тарзи муайян намудани калимаҳои ҳамреша. Роҳи муайян намудани решаи калима. Хусусиятҳои ба худ хоси калимаҳои ҳамреша. Дар забони арабӣ бо роҳи флексияи дохилӣ ба амал омадани роҳҳои калимасозӣ. Вазифаҳои асосии калимаҳои иқтибосии арабии ҳамреша

	дар забони тоҷикӣ. Бо роҳи аффиксатсия дигаргунии маъноҳо дар решаи калима.
M16	Имлои калимаҳои мураккаб Тарзи муайян намудани калимаҳои мураккаб. Калимаҳои мураккаби типии тобеъ ва махсусияти он. Калимаҳои типии пайваст ва аҳамияти он дар матни классикӣ ва лексикография. Қисматҳои асосии калимаҳои мураккаби типии пайваст ва аҳамияти он дар илми забоншиносӣ.
M17	Бандакҷонишинҳо дар Матни классикӣ ва лексикография Бандакҷонишинҳо ва вазифаи онҳо дар Матни классикӣ ва лексикография. Вазифаи бандаки изофии «и», пасоянди «у», ҷонишини шахсии «у» ва пасоянди «ро»-ро иҷро намудани бандакҷонишини «ам». Ҳудуди истифодашавии бандакҷонишини «амон», «ашон». Имлои баъзе калимаҳои арабӣ. Тарзи навишти феълҳо ва ифодаи баъзе овозҳо. Агар калима бар вазнҳои файл, файлун, тафъил, мафъул, тафаъул, муфаъул, ифъол, истифъол ояд.
III Тавсия ва нишондодҳо оиди машғулооти амалӣ: амалӣ (А) Мавзӯҳои машғулооти амалӣ аз рӯи фанни мазкур дар қарори зайл аст:	
A1	Қайдҳои алоҳида оиди графикаи алифбои арабии тоҷикӣ.
A2	Матни классикӣ ва навҳои он.
A3	Маълумот дар бораи ҳарфҳои мунфасила.
A4	Хусусиятҳои ба худ хоси ҳарфҳои муттасила
A5	Ифодаи садонокҳо дар хати арабӣ, тарзи навишти ётбарсарҳо.
A6	Тарзи муайян намудани калимаҳои ҳамреша.
A7	Имлои пасоянди “ро” ва баъзе пешоянду пайвандакҳо ва таркибҳо дар матни классикӣ.
A8	Роли бандаки изофӣ дар хати арабӣ.
A9	Муқоисаи навишти бандакҳои хабарӣ ва бандакҷонишинҳо
A10	Имлои баъзе пешоянду пайвандакҳо ва таркибҳо.
A11	Вазифаҳои асосии имлои баъзе ҷонишинҳо.
A12	Роли имлои баъзе калимаҳо дар матни классикӣ.
A13	Хусусиятҳои ба худ хоси баъзе имлои калимаҳои арабӣ.
A14	Тарзи муайян намудани калимаҳои мураккаб.
A15	Маълумоти мухтасар оиди луғатҳои пешина.
A16	Роли аффиксҳои забони тоҷикӣ дар матни классикӣ ва лексикография.

Машғулотҳои амалии таингардида дар ҳонаи ҷиҳозонидаи махсус бо воситаҳои техникаи замонавӣ, компютер ва асбобҳои шунавоӣ гузаронида мешавад. Ҳамчунин ҳар як машғулот мувофиқи мавзӯи интихобӣ бо машқҳо ва материалҳои муҳим дар асоси методҳои интерфаъл ба донишҷӯ расонида мешавад.

Дар чараёни машғулооти амалӣ аз методҳои интерфаъл; аз қабилҳои ҳуҷуми

аклӣ, тафаккури гурӯҳӣ, пинборд, кон
 ференсия, мулоқот, мунозара, баҳсҳои гурӯҳӣ, муҳокима тавассути
 материалҳои иллюстратсионӣ ва демонстратсионӣ истифода бурдан мувофиқи
 мақсад аст.

A1	Муқаддимаи фан. Хусусиятҳои ба худ хоси алифбои арабиасоси забони форсӣ. Мақсад ва вазифаи фанни забонҳои Шарқ (забони форсӣ). Маълумоти умумӣ дар бораи забони арабӣ-форсӣ. Хусусияти асосии алифбои арабиасоси забони форсӣ. Робитаи забонҳои Шарқ (забони арабӣ-форсӣ) бо илмҳои забони арабӣ, забони адабии ҳозираи тоҷик. Зинаҳои тараққиёти забони арабӣ-форсӣ. Даврабандиҳои забони форсӣ: давраи қадим, давраи миёна, давраи нав. Графика. Алифбои арабиасоси забони форсӣ. Маълумоти умумӣ дар бораи забони арабӣ-форсӣ. Ҷиҳатҳои ба худ хоси алифбои арабиасос. Транскрипсия (овознависӣ).
A2	Навъҳои хати арабӣ-форсӣ. Хати арабӣ-форсӣ ва таърихи пайдоиши он. Navъҳои хати арабӣ-форсӣ. Navъҳои хати арабӣ-форсӣ. Фаҳмондан ва овардани намунаҳои навъҳои хати кӯфӣ, хати қуфии гулдор, хати сулс, хати насх, хати таълиқ, хати райҳонӣ, хати девонии ҷаллӣ, хати риқоъ, хати насталиқ, хати шикаста. Намунаҳо аз санъати хаттотӣ.
A3	Алифбои форсӣ. Ҳарфҳои мунфасила Маълумоти умумӣ дар бораи алифбои арабӣ-форсӣ. Хусусиятҳои ба худ хоси ин ҳарфҳо. Ба ду гуруҳ ҷудо шудани ин ҳарфҳо: ҳарфҳои душакла ва ҳарфҳои чоршакла. Хусусиятҳои ҳарфҳои душакла ва ҳарфҳои чоршакла. Ҳафт намуди ҳарфҳои мунфасила (душакла) вов - ا و د ذ ر ز ژ و. Ҳарфҳои муттасила (чоршакла) ва намудҳои он. Ҳаракатҳо. Хусусиятҳои ба худ хоси ҳарфҳои муттасила. Дифтонг. Ҳичо ва зада.
A4	Алифбои арабӣ-форсӣ. Ҳарфҳои муттасила Маълумоти умумӣ дар бораи алифбои форсӣ. Хусусиятҳои ба худ хоси ин ҳарфҳо. Гуруҳи ҳарфҳои чоршакла. Хусусиятҳои ҳарфҳои чоршакла. 25 намуди ҳарфҳои муттасила. Ҳарфҳои муттасила (чоршакла) ب ت ث ج چ خ ح س ش ن م ک گ ل ف ق ی ص ض ط ظ ه. Ҳаракатҳо. Хусусиятҳои ба худ хоси ҳарфҳои муттасила. Ҳарфҳои муттасила.
A5	Ифодаи садонокҳо дар забони форсӣ Садонокҳои кӯтоҳ (зер, забар ва пеш - اَ، اِ، اُ) ва садонокҳои дароз (- اَالیф, و вов ва ی ё). Хусусиятҳои грамматикӣ ва графикии ин аломатҳо. Ифодаи садонокҳо дар хат. Ҳаракатҳои рӯисатрӣ ва зерисатрӣ дар забони форсӣ. Аломатҳои ташдид, мадда, танвин ва ҳамза. Хусусиятҳо ва имлои ин аломатҳо.
A6	Баъзе хусусиятҳои имлои забони арабӣ-форсӣ. Маълумот дар бораи баъзе хусусиятҳои имлои забони арабӣ-форсӣ. Алиф (ا) ва имлои он. Вови маъдула - و. Тарзи навишти ин ҳуруф.

	Алифи мақсура(ى)ва имлои он. Ҳарфи ҳоёе ҳавваз - ه . Кадом овозхоро ифода намудани ин ҳарф. Ҳарфи айн – ع .Хусусиятҳои графикӣ ва фонетикӣ он. ى -Йоҳо ва имлои онҳо (йои ваҳдат, йои нақаре).
A7	Ҳарфҳои хоси забони арабӣ. Маълумот дар бораи хусусиятҳои ҳарфҳои хоси забони арабӣ. Ҳарфҳои ع ظ ط ض ص ح ث . Хусусиятҳои графикӣ ва фонетикӣ онҳо. Ҳарфҳои шамсӣ ن ل ظ ط ض ص ش س ز ر ذ ث т ва хусусиятҳои он. Шаклҳои навишти графикӣ он ҳарфҳо. Навиштани мисолҳо бо ин ҳарфҳо. Ҳарфҳои қамарӣ ва хусусиятҳои он, ع ف ق ج خ ح ب ا , ى ك غ шаклҳои навишти он ҳарфҳо. Навиштани вожаҳо бо ин ҳарфҳо ва эътибор ба имлои онҳо.
A8	Ифодаи рақамҳо дар забони форсӣ. Ифодаи рақамҳо дар забони арабӣ-форсӣ. Ифодаи моҳ, рӯз ва ҳафта. Соли ҳиҷрий-қамарӣ ва номи моҳҳои он. Соли шамсӣ ва номи моҳҳои он. Солҳои ҳиҷрий-қамарӣ ва шамсиро ба мелодӣ баргардонидан ва баръакс. Ҳисоби абҷад. Ифодаи рақамии 28 ҳарфҳои алифбои арабӣ. Ҳашт калимаи ҳисоби абҷад. Абҷад - ا ب ج د ه و ز ح ط ظ ع ف ق ك غ , ى ح طى - Ҳуттӣ - هوز - Ҳавваз - ا ب ج د ه و ز ح ط ظ ع ف ق ك غ , ى ح طى - Ҳуттӣ - 3ثخذ - Саҳаз - قرشت, Қарашат - سغصص , Саъуфас - كلمن , Каламан - ضغط - азағ . Чун моддаи таърих ва муаммо дар адабиёти классикӣ қорбурд шудани ҳисоби абҷад.
A9	Ҳиссаҳои нутқ ва хусусиятҳои ба худ хоси онҳо дар забони арабӣ-форсӣ Ифодаи исм дар забони арабӣ-форсӣ. Аз дохили матн муайян намудани исмҳои шахс ва ғайришахс, моддӣ ва маънӣ. Ифодаи исмҳои шахс ва ғайришахс дар матн. Исмиҳои кулл ва чузъ. Пашванд ва пасвандҳои исмсоз. Калимасозии исм. Категорияи шумора дар исм. Чамъбандии исм дар забони форсӣ. Имлои пасвандҳо. Пасвандҳои чамъбандии – ҳо - ها ва - он - آن . Имлои пасваниди -ҳо, он ва хусусиятҳои он. Категорияи чамъбандии забонҳои арабӣ. Исмиҳои ифодакунандаи ҳаракат ва ҳолат. Машқҳои грамматикӣ.
A10	Сифат ва хусусиятҳои он дар забони форсӣ. Маълумот дар бораи сифат ва хоссаҳои он дар забони арабӣ-форсӣ. Ифодаи сифатҳои аслӣ ва нисбӣ дар матн. Мисолҳо оиди сифат дар забони арабӣ-форсӣ. Аз матнҳои додашуда муайян намудани калимасозии сифат. Аз матнҳо ёфтани пешванд ва пасвандҳои сифатсоз. Маълумот дар бораи пешвандҳо ва пасвандҳо. Интиҳоби мисолҳо оиди дараҷаҳои сифат дар забони арабӣ-форсӣ: дараҷаи оддӣ, дараҷаи кийсӣ ва дараҷаи олий.
A11	Ҷонишинҳо ва хусусиятҳои он дар забони арабӣ-форсӣ. Мафҳуми ҷонишин. Ифодаи ҷонишинҳо дар матн. Интиҳоби матн ва хусусиятҳои ба худ хоси ҷонишинҳо аз руи маъно. Муайян

	кардани хелҳои чонишинҳо: Чонишинҳои шахсӣ. Чонишинҳои саволӣ ва ишоратӣ. Чонишини خود ва тасрифи он дар шахсу шумораҳо. Маълумот дар бораи бандакчонишинҳои соҳибӣ.
A12	Шумора ва хусусиятҳои он дар забони арабӣ-форсӣ. Ифодаи шумора дар забони арабӣ-форсӣ. Интихоби матн оиди шумора ва муайян намудани хусусиятҳои он. Ба ду гуруҳ чудо шудани шумора: шумораи микдорӣ ва тартибӣ. Аз матни овардашуда муайян намудани шумораи микдорӣ ва хусусиятҳои он (асли, тахмини, касрӣ). Шумораҳои тартибӣ ва хусусиятҳои он. Пасванди шумораи тартиби. Сохти шумораҳо дар забони арабӣ-форсӣ: содда, сохта, мураккаб ва таркибӣ. Нумеративҳо ва қисматҳои он.
A13	Феъл ва хусусиятҳои он дар забони арабӣ-форсӣ. Маълумот дар бораи феълҳои забони арабӣ-форсӣ. Аз матни овардашуда муайян намудани хусусиятҳои ба худ ҳосил феълҳои тасрифи. Асосҳои феъли забони арабӣ-форсӣ. Маълумот дар бораи асосҳои феъл: асоси замони ҳозира ва асоси замони гузашта. Тасрифи феълҳо. Тасрифот бо бандакҳои хабарӣ. Замонҳои феъл. Замони гузаштаи феъл. Замони ҳозираи феъл. Феъли замони ҳозира. Замони ҳозира-оянда. Феъли замони оянда. Сифаҳои феъл (хабарӣ, шартӣ-хоҳишмандӣ, амрӣ ва эҳтимолий). Сохти феълҳо. Феълҳои содда, сохта ва мураккаб. Пешвандҳои феълсоз. Феълҳои таркибӣ (таркибии номӣ ва феълӣ).
A14	Пешоянду пасояндҳо ва хусусиятҳои он дар забони арабӣ-форсӣ. Ифодаи пешоянду пасояндҳо дар матн овардашуда. Муайян намудани таркиби морфологии пешояндҳо. Пасояндҳои номии изофӣ. Муайян намудани пайвандакҳо аз таркиби матн додашуда. Хели пайвандакҳо: Пайваст (пайҳам, ҳилофӣ, ҷудой) ва тобеъ.
A15	Изофа. Маълумоти умумӣ дар бораи ибора. Изофа дар забони арабӣ-форсӣ. Изофа ва имлои он. Занҷири изофа.
A16	Ҷумла. Ҷумлаҳои содда дар забони форсӣ. Ҷумлаи содда ва намудҳои он дар забони арабӣ-форсӣ. Сохти ҷумла. Шакли ҷамъбандии استБандаки хабарии است ва дар шахсу шумораҳо тасриф шудани он. Шакли пурраи бандак هست. Ҷумлаҳои бешахс. Ҷумлаҳои саволӣ дар забони арабӣ-форсӣ.
A17	Ҷумлаҳои мураккаб. Ифодаи ҷумлаҳои мураккаб дар матн. Аз матн додашуда муайян намудани ҷумлаҳои мураккаби пайваст ва намудҳои он. Интихоби ҷумлаҳои мураккаби тобеъ ва намудҳои он.
A18	Қор бо матн ва дастхатҳо Шарҳу эзоҳ ва таҳлили ҳикояҳо аз “Ғулистон” ва “Бӯстон”-и Саъдии Шерозӣ. Хондан ва таҳлили матнҳо аз “Баҳористон”-и Абдурахмони Қомӣ ва осори классикии шуарои дигар. Мушоҳидаи калимаҳои вомии арабӣ аз осори мутолиа қардаистода. Сӯҳбат намудан дар мавзӯи “Оилаи ман” ва мавзӯҳои озод.

IV Таълими мустақилона ва корҳои мустақилона
Аз рӯи фанни “Забонҳои Шарқ”(араб-форс) мавзӯҳои зерин пешниҳод
карда мешавад:

№	Мавзӯҳои кори мустақилона
1.	Мавқеи сарчашмаҳои хаттии давраи қадима дар омӯзиши забони арабӣ-форсӣ
2.	Алифбои арабиасоси забони форсӣ. Ҷиҳатҳои ба худ хоси алифбои арабиасос.
3.	Ҳарфҳои мунфасила (душакла). Хусусияти графикӣ ва фонетики онҳо. Кор бо матн
4.	Ҳарфи алиф - ﺍ. Хусусиятҳои графикӣ ва фонетики он. Кор бо матн
5.	Ҳарфҳои муттасила (чоршакла). Хусусияти графикӣ ва фонетики онҳо.
6.	Ҳарфи айн- ﻩ. Хусусиятҳои графикӣ ва фонетики он. Кор бо матн
7.	Ҳарфи ҳоїе ҳавваз - ﻩ. Хусусиятҳои графикӣ ва фонетики он. Кор бо матн
8.	Ҳичо дар забони форсӣ. Кор бо матн
9.	Зада дар забони форсӣ. Кор бо матн
10.	Садонокҳои кӯтоҳ (зер, забар ва пеш). Ифодаи садонокҳо дар хат.
11.	Садонокҳои дароз (алиф, вов ва ёо) дар забони форсӣ. Кор бо матн
12.	Ҳаракатҳои рӯисатрӣ ва зерисатрӣ дар забони форсӣ. (Ташдид, мадда, танвин, ҳамза). (дар асоси матн)
13.	Ҳарфҳои шамсӣ. Хусусиятҳои графикӣ ва фонетики онҳо. Кор бо матн
14.	Ҳарфҳои қамарӣ. Хусусиятҳои графикӣ ва фонетики онҳо. Кор бо матн
15.	Ҳисоби абҷад. Хусусиятҳои ба худ хоси он. Чун моддаи таърих ва муаммо дар адабиёти классикӣ қорбурд шудани он. Кор бо матн
16.	Ҷамъбандии исм дар забони арабӣ-форсӣ. (дар асоси матн)
17.	Дараҷаҳои сифат дар забони арабӣ-форсӣ. (дар асоси матн)
18.	Ҷонишинҳо. Ҷонишинҳои шахсӣ. (дар асоси матн)
19.	Шумораҳои тартибӣ ва микдорӣ. Нумеративҳо. (дар асоси матн)
20.	Таркиби морфологии пешояндҳо. (дар асоси матн)
21.	Пайвандакҳои пайвасти пайҳам, хилофӣ, ҷудой. (дар асоси матн)
22.	Пайвандакҳои тобеъқунанда. (дар асоси матн)
23.	Навҳои хат дар хати арабиасоси форсӣ. (дар асоси матн)
24.	Вови маъдула, алифи максура. Хусусиятҳои графикӣ ва фонетики онҳо. (дар асоси матн)
25.	Матни “Ўзбекистон”
26.	Матни “Тошканд”
27.	Матни “Самарқанд шаҳри бостонӣ”
28.	Матни “Донишгоҳи ман”
29.	Матни “Дӯсти ман”
30.	Матни “Фурӯшгоҳи бузург”
31.	Матни “Кишвари Эрон”
32.	Матни “қадри забон”
33.	Матни “Рузи таътил”
34.	Матни “Зодруз”

35.	Матни «Фаслҳо ва рӯзҳо»
36.	Ифодаи вақт дар забони форсӣ
37.	Ифодаи исм дар матн
38.	Ифодаи сифат дар матн
39.	Ифодаи чамбандии исмҳо дар матн
40.	Ифодаи ҷонишин дар матнҳо
41.	Ифодаи чамбандии арабӣ дар матн
42.	Ифодаи дараҷаҳои сифат дар матн
43.	Ифодаи шумораҳо дар матн
44.	Ифодаи шумораҳои тартиби дар матн
45.	Ифодаи феъл дар матн
46.	Ифодаи асосҳои феъл
47.	Ифодаи феъли замони гузашта дар матн
48.	Ифодаи феъли замони ҳозира дар матн
49.	Ифодаи феъли замони оянда дар матн
50.	Ифодаи изофа дар матн
51.	Ифодаи ҷумлаи содда дар матн
52.	Ифодаи ҷумлаи мураккаб дар матн
53.	Муҳокимаи асари “Муҳокимат-ул-луғатайн”-и Алишер Навоӣ дар боби тафовутҳои забони форсӣ ва туркӣ.
54.	Хондани матн аз “Ғулистон”-и Саъдии Шерозӣ
55.	Хондани матн аз “Бӯстон”-и Саъдии Шерозӣ
56.	Хондани матн аз “Ғулистон”-и Саъдии Шерозӣ
57.	Хондани матн аз “Баҳористон”-и Абдурахмони Ҷомӣ
58.	Хондани матн аз “Бӯстон”-и Саъдии Шерозӣ
59.	Сӯҳбат намудан дар мавзӯи “Оилаи ман”
60.	Паҳншавии забони форсӣ дар Эрон, Осиёи миёна, Афғонистон ва муносибати он ба забонҳои ин ҳудуд. Навиштани матнҳо.

№	Мавзӯҳо ва саволҳо	Марҳилаи 1	Марҳилаи 2
Супоришоти таълими мустақилонаи 1 (5 ҳол)			
1	Зинаҳои тараққиёти забони форсӣ. Маълумоти умумӣ дар бораи забони арабӣ.	Супоришҳои варианти 1 [А8, 5]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
2	Ҷараёни хаттотӣ ва асбоби навиштор	Супоришҳои варианти 2 [А8, 6]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
3	Алифбои форсӣ ва хусусиятҳои он. Ҳарфҳои мунфасила	Супоришҳои варианти 3 [А8, 7]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
4	Ҳарфҳои муттасила. Ҳарфҳои ёи ва «нун» - نون. Хусусияти ҳарфҳои муттасила.	Супоришҳои варианти 4 [А8, 8]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.

5	Ҳарфҳои шакли бе, пе, те)	Супоришҳои варианти 5 [А8, 9]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
6	Ҳарфҳои шакли ۵ ва م	Супоришҳои варианти 6 [А8, 10]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
7	Ҳарфҳои «лām» - لام ва «kāф» - كاف	Супоришҳои варианти 7 [А8, 11]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
8	Ҳичо, зада ва дифтонгҳо дар забони форсӣ	Супоришҳои варианти 8 [А8, 12]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
Супоришоти таълими мустақилонаи 2 (5 ҳол)			
1	Ҳарфҳои шакли ح	Супоришҳои варианти 9 [А8, 13]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
2	Ҳарфҳои шакли س ва ع	Супоришҳои варианти 10 [А8, 14]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
3	Ҳарфи «фе» - ف ва «қоф» - قاف	Супоришҳои варианти 11 [А8, 15]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
4	Ҳарфҳои шакли ص ва ط	Супоришҳои варианти 12 [А8, 16]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
5	Аломати ҳамза ва имлои он	Супоришҳои варианти 13 [А8, 17]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
6	Бо рақамҳо ифода ёфтани ҳарфҳои арабӣ	Супоришҳои варианти 14 [А8, 18]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
7	Намудҳои навиштори форсӣ	Супоришҳои варианти 15 [А8, 19]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
8	Ҳарфҳои шамсӣ ва қамарӣ. Артикли муайянии لا	Супоришҳои варианти 16 [А8, 20]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
Супоришоти таълими мустақилонаи 3 (5 ҳол)			
1	Ифодаи рӯз, моҳ, сол ва соат дар забони арабӣ	Супоришҳои варианти 17 [А8, 21]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
2	Исм. Ҳолати номуайянии исмҳо. Йоие ваҳдат ва йоие нақаре.	Супоришҳои варианти 18 [А8,	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.

	Ҷумлаҳои исмӣ	22]	
3	Категорияҳои ҷамъбандӣ дар забони форсӣ	Супоришҳои варианти 19 [А8, 23]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
4	Категорияи ҷамъбандии забони арабӣ	Супоришҳои варианти 20 [А8, 24]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
5	Пешоянд ва навиҳои он. Пешояндҳои сохта	Супоришҳои варианти 21 [А8, 25]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
6	Ҷонишин дар забони арабӣ. Ҷонишинҳои шахсӣ	Супоришҳои варианти 22 [А8, 26]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
7	Ҷонишинҳои соҳибӣ	Супоришҳои варианти 23 [А8, 27]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
Супоришоти таълими мустақилонаи 4 (5 ҳол)			
1	Пайвастиҳои бандакҷонишинҳо бо пешояндҳо	Супоришҳои варианти 24 [А8, 28]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
2	Ҷонишинҳои ишоратӣ	Супоришҳои варианти 25 [А8, 29]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
3	Шумора. Шумораҳои асли	Супоришҳои варианти 26 [А8, 30]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
4	Шумораҳои тартибӣ	Супоришҳои варианти 27 [А8, 31]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
3	Категорияи шумора. Мутобиқати исмҳо дар шумораи ҷамъ	Супоришҳои варианти 28 [А8, 32]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
4	Сифат ва дараҷаҳои он. Сифатҳои нисбӣ النَّسَبُ	Супоришҳои варианти 29 [А8, 33]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
5	Таркиби изофӣ. Занҷири изофӣ	Супоришҳои варианти 30 [А8, 34]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
6	Пайвастиҳои бандакҷонишинҳо бо пешояндҳо	Супоришҳои варианти 31 [А8, 35]	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.
7	Ҷонишинҳои ишоратӣ	Супоришҳои варианти 32 [А8,	Иҷро кардани вазифаҳои дар супориш додашуда.

3	V. Натиҷаҳои омӯзонидани фан (компетенцияҳои ташаккулёбанда) Донишҷӯ дар натиҷаи азхудкунии фан: • Омӯхтани алифбои арабиасоси форсӣ ва ба ин васила шинос шудан ба мероси бои илму маданияти қадима, ки дар тӯли бештар аз ҳазор сол бо алифбои арабӣ иншо шудааст, ба давраи қадимтарин мансуб будани забони форсӣ ва омилҳои ташаккул ва таҳаввули он, намунаҳои осори давраи қадим, давраҳои миёна ва нави забони арабӣ-форсӣ, ҳонда тавонистани дастхатҳо, матнҳои осори классикони бо хати арабиасос навишташуда <i>тасаввурот ва дониш соҳиб бошад</i>; • бо ҳарфҳо ва тарзи навишту пайваستшавии онҳо шинос шудан, дар бораи имлои баъзе калимаҳои форсӣ арабӣ, аффиксҳо, бандакҳо, шумораҳо, ҷонишинҳо, истилоҳҳои арабӣ ва номи моҳҳои қадима, ҳисоби абҷад шинос бошад. Вобаста ба мавзӯи машқҳо оварда дар асоси ин матнҳо барои мустақамшавии дарсҳо кумак мерасонад <i>ба маҳорати аз онҳо истифода намудан соҳиб бошад</i>; • доир ба ин аз осори насри ва назми давраҳои гуногун интихобан намунаҳо оварда калимаву ибораҳои душворфаҳм ва камистеъмолро, ки дар матнҳо дучор меоянд, тафсир кардан (албатта, дар тафсири калимаҳо танҳо маънои дар матн доштаи калима оварда мешавад) ба <i>малакаи муайян соҳиб бошад</i>.
4	VI. Методҳо ва технологияҳои таълим: • Машғулотҳои амали; • кейс-стадиҳои интерфаъл; • шунидан, навиштан, мантиқан фикр кардан, саволу ҷавоби тезкор; • бо гурӯҳҳо кор кардан; • тақдирот намудан; • лоиҳаҳои индивидуалӣ; • лоиҳаҳо барои суҳбат кардан ва бо ҷамъа кор кардан.
5	VII. Талабҳо ба кредит гирифтани: Пурра аз худ намудани машғулотҳои амалии фан, дуруст нишон додани натиҷаҳои таҳлил, иҷро намудани супоришот ва вазифаҳои додашуда ва мушоҳидаҳои мустақилона доир ба чараҳои омӯзиш, аз рӯи назорати ниҳой супоридани кори хаттӣ.

биргаликда барпо этамиз. Тошкент, “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 29 б.	
2. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халкимиз билан бирга қурамыз. “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 485 б.	
5. Кадрлар тайёрлаш миллий дастури. Баркамол авлод - Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори, Тошкент, «Шарқ», 1997.	
6. Мухаммад Ғиёсиддин. Ғиёс-ул-лугот. Чилди 1-2. Душанбе, 1985- 1987.	
7. Афсахов А., Қаххоров Ҳ. Хат ва пайдоиши он. Душанбе, Маориф, 1934.	
8. Парвиз Нотил Хонлари. Дастури таърихii забони форсӣ. Техрон 1995.	
9. А.Абдусаматов. Форс тили – Т: «Шарқ», 2007.	
3. Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, ч.1. – Душанбе: Сарредаксияи илмii энциклопедияи тоҷик, 1988. – 545с.	
4. Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик, ч.2. – Душанбе: Сарредаксияи илмii энциклопедияи тоҷик, 1989. – 560с.	
5. Э.А.С.Т. чилди 3. С.И.Э.М.Т. Душанбе. 2003	
6. www.ZiyoNet.uz	
7. http://www.skachatreferat.ru/	
8. http://yandex.ru/Лексикологияclid	
9. http://dic.academic.ru/	
1. http://ru.wikipedia.org/wiki/Матни классикӣ	
7.	Дастури фан 24 августи соли 2024 тахти баённомаи рақами 1 дар шӯрои таълимӣ-услубии Донишгоҳи давлатии Самарқанд ба номи Ш.Рашидов маъқул карда шудааст.
8.	Масъулон ба фан/модул: З.Х. Нуриллаева - муаллимаи кафедраи Филологияи тоҷик ва забонҳои Шарқи хориҷаи ДДС З. Юнусода - муаллими кафедраи Филологияи тоҷик ва забонҳои Шарқи хориҷаи ДДС
9.	Муқарризон: А. Шерназаров - доктори фалсафа оид ба фанҳои филология (PhD) дотсенти кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои шарқи хориҷии ДДС ба номи Ш.Рашидов (tel:(97) 922 14 07) Н.Қаюмов - доктори фалсафа оид ба фанҳои филология (PhD) дотсенти Донишгоҳи педагогии Ўзбекистон ва Финландия (tel:(91) 314 46 18)

Гуруҳи кории масъул барои таҳияи дастурҳои фан ва супоришоти таълими мустақилона дар асоси фармони 361-ij университет дар санаи 16 августи соли 2024:

Раис

Мудири кафедра:

Декани факултет:

Проректори 1-уми қорхон

таълимии ДДС ба номи Ш.Рашидов

проф. А.Носиров

дотс. С.Хўчакулов

проф. Ж.Элтазаров

А.А.Солеев

Шароф Рашидов номидаги Самарқанд давлат университети
тожик филологияси ва хорижий Шарқ тиллари кафедраси
ўқитувчиси З.Нуруллоеванинг «Классик матн ва лексикография»
фанидан тузилган фан дастуриига
ТАҚРИЗ

Тақдим этилган фан дастури бакалавриатура таълим йўналиши талабалари учун мўлжалланган бўлиб, Давлат таълим стандарти ва Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги меъёрий хужжатларнинг талаблари асосида тузилган.

Фан дастуриининг кириш қисмида муаллиф ўқитиладиган фаннинг мақсад ва вазифалари, шунингдек ўқитиш усуллари кўрсатиб берган.

Фан дастурида «Классик матн ва унинг турлари» фанининг ўрганиш усуллари, аҳамияти ва хусусиятлари очиқ берилган. Булардан ташқари «Классик матн ва унинг турлари» фанининг ўрганишда арабиасос ёзувларининг шакллари, имлоси ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари, мақсад ва вазифалари кўрсатилган.

Фан дастурида «Классик матн ва унинг турлари» фанининг ўрганиш хусусиятлари, тараққиёт давлари, эски тожик ёзувининг ўрганиши, баъзи ҳарфларнинг ёзувининг шакллари ўрганиш, форс-тожик классик адабиётининг ўқиш ва ўрганишда ўтиладиган фаннинг моҳияти катта аҳамиятга эгадир. Шу билан бирга тилшунослик ҳамда адабиётшуносликнинг бошқа фанлар билан муносабати, уларнинг ўзига хос хусусиятлари, ўз навбатида тилшуносликнинг бошқа фанлар билан таъсирига алоҳида эътибор берилган.

Фан дастуриига фанларнинг ўзаро алоқадорлиги, тил система сифатида тилнинг жамиятда тутган ўрни ва унинг тараққиёт йўллари кўрсатилган.

Муаллиф З.Нуруллоева ва З. Юнусодалар томонидан тузилган «Классик матн ва унинг турлари» фан дастуриини тўлагича маъқуллаб амалиётга жорий этишни тавсия қиламан.

Н. Қайумов

*Н. Қайумов филология фанлари
бўйича фалсафа доктори, Ўзбекистон-
Финландия педагогика институти
«Бошланғич таълим методикаси»
кафедрасининг катта ўқитувчиси.*

М. Қайумов

NING IMZOSINI
TASDIQLAYMAN
O'ZBEKISTON - FINLANDIYA
PEDAGOGIKA INSTITUTI
XODIMLAR BO'LIMI BOSHIGI

З. Нуруллоева

**Шароф Рашидов номидаги Самарқанд давлат университети
тожик филологияси ва хорижий Шарқ тиллари ўқитувчиси
З.Нуриллаева ва З. Юнусзодаларнинг Классик матни ва унинг турлари
фанидан фан дастурига**

ТАҚРИЗ

Тақдим этилган фан дастури бакалавриатура таълим йўналиши талабалари учун мўлжалланган бўлиб, Давлат таълим стандарти ва Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги меъёрий ҳужжатларнинг талаблари асосида тузилган.

Фан дастурининг кириш қисмида муаллиф ўқитиладиган фanning мақсад ва вазифалари, шунингдек ўқитиш усуллари кўрсатиб берган.

Фан дастурида «Классик матни ва унинг турлари» фанининг ўрганиш усуллари, аҳамияти ва хусусиятлари очиқ берилган. Булардан ташқари Классик матни ва унинг турлари фанининг ўрганишда арабиасос ёзувларининг шакллари, имлоси ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари, мақсад ва вазифалари кўрсатилган.

Фан дастурида «Классик матни ва унинг турлари» фанининг ўрганиш хусусиятлари, тараққиёт давлари, эски тожик ёзувининг ўрганиши, баъзи ҳарфларнинг ёзувининг шакллари ўрганиш, форс-тожик классик адабиётининг ўқиш ва ўрганишда ўқитиладиган фanning моҳияти катта аҳамиятга эгадир. Шу билан бирга тилшунослик ҳамда адабиётшуносликнинг бошқа фанлар билан муносабати, уларнинг ўзига хос хусусиятлари, ўз навбатида тилшуносликнинг бошқа фанлар билан таъсирига алоҳида эътибор берилган.

Фан дастурига фанларнинг ўзаро алоқадорлиги, тил система сифатида тилнинг жамиятда тутган ўрни ва унинг тараққиёт йўллари кўрсатилган.

Муаллиф З.Нуриллаева ва З. Юнусзодалар томонидан тузилган «Классик матни ва унинг турлари» фан дастурини маъқуллаб амалиётга жорий этишни тавсия қиламан.

**А. Шерназаров, тожик
Филологияси ва хорижий Шарқ
тиллари кафедраси доценти**